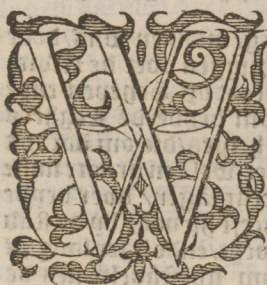

Beschrijvinghe vande heerlijcke Belegeringhe der Stadt

GEERTRVYDENBERGE.

Gheschiet inden jaere 1595.

1595.

W hebben hier vozen verhaelt/hoe dat den Coningh van Spaen nae de doot vanden Hertoge van Parma/ t' Goubernement der Nederlanden gegebē heeft den Graue Pieter Ernst van Mansvelt, by p'rovisie (also sp't noemen) tot des Ertz-Hertochs Ernestus comste/ daer en tusschen hem by ghestelt als p'ncipale Raede den Graue van Fuentes, ende Stephanus Diuarra, bepde Spaengnaerts met meer ander.

Oock soo was den p'ncipalen Edeldom tot meerder verskeringe verect met Staten en hooge Officien: Ende om de Landtsaten in goede wille te onderhouden/ wert hope ghegeven mette comste van Ernestus, alle saecken in goeden o'rdze te b'zenghen/ om dat hem een pegelijck inbeelde (aenghemerck sijn hooghe qualitept) dat hy inde Landen niet comen en soude/ dan met booznemen/ volcomen last/ besvel ende middel van be'zedinge/ oft om beter oozloge te voeren tot der Landen beschuttinghe: Met dese hope hebben de Landen haer ellende te beter verdraghen.

By dese regieringe/ hebben de Spaensche Raets-Heerē dooz Mansvelt ter slot de Spaensche strenghept/ des wijle Hertoge van Alba, willen weder te wercke stellen/ ende verbode t' quartier (soo sp dat heeten) onder t' Crjchsvolck te houden/ t'welck is dat men den eenē gevangenen Crjchsvolck-man lost tegghen den anderen van ghelijcke qualitept/ ofte dooz een Maendt soldije/ willende over sulck dat het Crjchsvolck ghevangen wordende/ souden inden hoochste graet metter doot dooz Beuls handen gestraft worden/ ende dat alleen daer om/ om de hare dooz vzeese vande Galge tot de upterste manhept te b'zenghen/ haer liever doot bechtende dan te laten levende vange/ Maer het ghemeen Crjchsvolck dat meer onloon ofte soldije/ dan om eere dient/ ende vanden Crjchsvolck-handel een Ambacht maccht en soeckt sulcken strenghept niet/ mits de vzoomhept heden/ daegs soo qualijck geloont gheacht/ ende geeert werdt: onder dit woort Quartier wozt oock begrepen geenderhande rantsoenen ofte contributien den vanden te betalen/ het welcken den Geestelicken/ Edeluyden/ ende Landlieden (als die meest buyten den Steden hare goederen hebben) seer tegghen was/ maer liever hadden clepne contributien dooz saubegarden te geven/ dan geplondert ofte affghebande te wozen.

Al dus isser by Mansvelt een gebodt uptgegaen van date den vijfden Januarj 1593. by praet ende toedoen van Fuentes. Dat woort

aen geenderhande rantsoenen / contributien betaelt/ ofte van saube-garden/ den vanden souden ghehaelt worden/ noch te halen ofte moghen geb'zupcken/ op lijff-straffe/ maer tegghen alle invallen der vanden haer terustē/ schanssen/ ende weeren/ ende t' volck by d'ocslaghen tsamen te roepen/ den vanden doot te slaen ofte te vangen/ ende dan te hanghen/ Maer over van bepde sijden ertelijck gevanghen Crjchsvolck opgehanghen werden.

Maer daer tegen hebbē de Ho. Mog. Generale Staten der Gemieerde Landen/ van date den 27. Februarij/ ooc een gebodt uptgegeven/ verhalende hoe dat hare vbandē de Spaengiaerden als vzeinde/ niet anders dan der Landen verwoestingē ende onderganck en sochtē/ met haer alder bloet ende goet/ bidende ende vermaenende eenen peghelijcken goede acht op haer selven/ haer Vaderlandt/ Wjff ende Kinderen/ te hebben/ en met haer aen te houden/ om sulcke Spaensche moetwil van haer te weeren/ ende om haer daer ober te bedencken/ stelde sp dagh tot den naesten Mijl/ want sp daer nae geen Quartier meer/ maer alles als doot-vanden souden houden/ oock dat sp van meyninghe waren/ metten Nutheuren ende Raedt-gevers booztaen soo te leven/ dat het haer berouwen soude/ oock metten Dozpen en Vlecken ten platten Lande/ die volges Mansvelts gebodt b'zieden/ haer tegghen haer wapenen/ schanssen ende weeren sullen/ ofte hare redelijcke contributien/ daer sp opgeschat waren weygeren souden te betalen. Dooz dit Contre-placcate isser namaels onder den anderen toelatinge van alles ghe'bzupcht.

Inden Winter inden jaere 1593. vergaderde den Graue van Mansvelt sijn volck onder t' beleydt van sijnē Sone Graef Carel op de Fronteren van Brancrjck by Gupse/ om in Brancrjck te trecke/ en om die daer werct te maken/ souden de Hoog. Mog. Heerē Staten vande Gemieerde Landē Graef Philips van Nassau na Lutsenbourg/ met ontrent vier dupsent Mannen te voet ende te peerde/ in hope van aldaer eenige plaetsen als S. Vir. of andere in te nemen/ t'welck haer misluchte/ maer sp veroorzaecten daer mede het upt trecken van alle de Garnisoenen upt Zabandt/ want so haest de tijdinge tot Brussel quam/ wert upt Liere/ Mechelen/ en d'ander plaetsen/ het Spaensch ende Italiaensch peerdevolck ende voet-volck gelicht/ en der waerts in aller haeste gesonden/ onder den Graue van Barlaimont. Graef Philips van Nassau sulcx vernomen hebbende/ soo heeft hy hem op den aftocht ghemaecht ende onder-tusschen veel Dozpen in Lutsenbozch gheplondert/ oock in Limbozch grooten bzandtschat gedaen/ ende veel plaetsen tot contributien ghedwongen/

S ij plon

Pieter Ernst Graue van Mansvelts regeringe.

Bechebt Quartier te houden.

By Mansvelt woort g'quartier geb'zoken den 5 Jaanuarij 1593

Gemieerde Staten Placcate nopende quartier onderhouden den 27. Februarij.

Tocht van G. Philips van Nassau in Lutsenbourg.

plonderende oock Hanuyt in Zabandt: En veel ghecht/peerden/ende byt becomen heb-
bende zyn sy wederom in haer quartier ge-
keert gelijck wy hier voozen in het leven van
Graeff Philips gheseyt hebben.

Doozlagh
om Geer-
truydenberg
se belegeren.

Daerentusschen de Ho. Mog. Heere Staten
vande Geunieerde Landen hebben gese-
solbeert de Stadt van Geertruydenberge te
belegeren/hehoorzende onder Hollandt/ hoe
wel die int vaste landt van Zabandt ghele-
gen is/by de Mase/opt Water de Donghe/
aen de sincker zijde vande Merwe/die mij-
len van Doordrecht/Heusden/en Breda. Dese
Stadt is van ouden tijden een Frontier-stad
van Hollandt geweest. De Hollanders als
sy hare Lants-Heeren ofte Graven vande
Henegouwers wesen/uptgelepede/oft ont-
singhen/so gelepeden sy de selve tot Geertruy-
denbergh toe/als zijnde tot hare upterste pa-
ten toe ghecomen. Welcke Stadt inden jaere
1589 vaneen deel eerloose Verraders ende
schelmen boben alle behoorzliche ende eerlyc-
ke presentatie aen haer ghedaen zijnde/aende
Hertoge van Parma vercocht is/voorz vijff-
thien Jaenden soldie: over welcke daet sy
veroordeelt werden/voorz schelmenen landt-
vervaders/waer men die mochte cryghen/op
gehangen te werden/sonder eenige ghenade/
(gelijck haer meest al geschiet is) soo hebben
sy van langher handt onder d'een oft d'ander
pzetert/belet eenigherhande vooz-ract van
Dictualie ofte Amonitie op Lient daer inne
te voeren/doek verhinderden sy in Februarij
een Convooy datter geerne met allerley noot-
druft in gecomen hadde ende sloegent te rug-
ghe/ende soo sy hoorden dat den Gouverneur
daer upt ghetrocken was/om tselve Convooy
daer inte bzingen/ en datter twee Gouver-
neurs daer over twistende waren/te weten/
de Heere van Magire, ende den Heere van Wa-
erdyck, so dacht de Staté oft hndat mach-
te baten/waer omme sy belasten den H. Mau-
ritz de Stadt te berennen/ende met Peerde-
volc te beslypen/also hy gedaen heeft/zijnde
alhet Crychsvolck upt Lutsemburch weder
gecomen/ende elck Capiteyn sijn Vaendelen
ghesterckt hebbende/is ontrét den 29 Maert
te Water ende te Lande daer vooz gecomen/
als de Spaensche meer vooz een beleg vzees-
den vooz s Hertoghen-Bosch ofte de Stadt
Grave.

Mauritz
laet vooz de
selve Stad
sijn legheer.

Alsoo dit Beleg upter maten memoza-
bel seer kopael ende seer vermaert is ghe-
weest/so sullen wy daer sommierlijck het no-
tabelste van verhalen/want de Stadt was
sterck ende wel voozsten/van meer dan thien
hondert out Krychsvolc met alle nootdruft.

Den H. Mauritz vooz de Stadt gekomen
wesende/ heeft ten eersten hem gheleghert ten
Westen vande Stadt/met de Regimenten van
Graeff Henrick Frederick sijnen jongsten
Broeder/vanden Grave van Solms, van Groe-
nevelt, ende van Balfour. Den Grave van
Hohenlo legherde hem int Oosten in't Dooy
Raemdonck, ober de Riviere de Donge, nae
Oosterhout, met de Regimenten van Brede-
rode, van Lokeren ende andere/ haer terfont
beschansende/ende d'ander Regimenten elck
haer plaetse beschepdende.

Ende also de Spaensche omtrent een mus-
quet schent byten der Stadt/ een stercke
schanse hadde/ op den Steelhoffschen Dyck/
op de Riviere daer de passagie ofte toeganch

totte Stadt seer mede bebyjdt was/so heeft
de Grave van Hohenlo terfont de Schanse
doen aengrijpen/met loopschanffen ende aen-
bzenghen van't gheschut/ in groot perijckel
van sijn leven/den vband den wegh ende toe-
ganch tot de Stadt benemende/ cloeckelijck
sijn gheschut op een Eplandt bzingende/tegen
den Dyck ende Schanse/waer door den Ca-
piteyn du Ton, ende het Garnisoen dat daer
binnen lagh (haer siende afghesneden vande
Stadt) die Schanse overgegeven hebben/
den 6 April/waer over sy naemaels vanden
Marquis van Varrabon, gevanghen ghenom-
men werden.

Steeelhoof-
sche Schan-
se gewonnen
den 8 April.

Ma dat dese schanse gewonnen was/bede-
den H. Mauritz twee byzigen over de Riviere
te leggen/d'een seer byedt op Schepen/ende
de ander op Masten/om beyde de Leghers
matcanderen te mogen helpen/die om dat het
al om Mozas was/seer wel een grootc mijle
vanden anderen gestreckt lagen/ ober beyde
zijden van de byzige heeft hy vooz by de stad
Gozlochschepen ghebrocht/ende daer langh
de Riviere ghelept/om ghestadelijcken de
macht te houden/want die Riviere als eenen
gracht/een groot stuck des legers beschans-
singhe bebydde/hebbende tot veel plaetsen
water-molens ende sluyfen ghenaeck/ daer
mede sy de grachten van hare beschansingen
vol waters altyt hielden/maer sy hebbe dooz
het Zee-water ofte hooge bloeden/dichmael
in haer wercken groote schade gheleden.

De beleg
te water
het d'een
vande was
terkant.

Men den water kant hebben sy de Stadt
besloten/met een halve Maen van Gozloch-
schepen/die geduylichelijck in de Stadt scho-
ten/legghende op anchors d'een aen d'ander
vast gemaeckt met kabels/welcke kabels
tusschen beyden met clepne scheepkens noch
werden op gehouden/al met wachters beset.
Byten dese halve Maen/waren gestadelic-
ken veel Gozloch-schepen/die op de Wachte
af ende anvoeren: Binnen dese halve Maen
hadden sy clepne Jachté/die dichte onder de
Stadt de schiltwacht hielden/welcke jachté
eens eenen Spaengiaert swemmende vin-
gen/met byeben van Manvelt ende meer an-
deren die den H. Mauritz t'leven schonck en
sondt aen sijn vbanden/om haer aen te seg-
gen hoe hy beschansf lach.

Wilt
sijn
sijn
sijn

sijn
sijn
sijn

Byten dese halve Maen/int Oosten ende
Westen vander Stadt/waren plaetsen daer
de victualie schepen bebydt lagen van't ge-
schut der stad/so dat de leger wel een Duyt-
sche mijle aent water lanck heeft gheveest/
elcken Leger bysonder sijn victualie en Am-
monitie schepen hebbende. Daer het water
omtrent den Lande ondiep was/waré thuy-
nengeblochten gestelt/en met gozloch-scheep-
kens beset/datter niemandt dooz mochte co-
men. Het Scheepvolck hebben oock eenen
bysonderen legheer gehad/die haer ooc cloec-
kelijck dzoegen/ende met geconterseyte Ca-
nons van hout/die sy aende Stadt brochte/
ende met ledige schepen/die sy s nachts wi-
sten by de Stadts Kraen ende Werff te bzen-
gen/dat die vander Stadt daer mede meest
al haer Buskrupdt verschoten/twelck sy
gebzeck hadden.

Herlich be-
broch vande
voortgejelt

Den Prince Mauritz leger opt Lant/was
rondt omme begraven met hooge Wallen/en
byten diepe grachten/met vier groote ende
stercke Bolwercken beset/elck met twee stuc-
ken gheschuts/alsoo was het oock aen den
Grave

Besans-
singe van
des Prins
en sijn
sijn legheer.

Grave van Hohenlo leggher ende op andere plaetsen/die wel twee mijlen int ronde streckte/die al met Trenchen/Bolwerck/Schanzen/Kavelijns/ ende wijde grachten versien waren/ook met strijck-weeren ende geschut/ ende met vper-bakens/om met vper d'een tot d'ander teecken te doen. Rondt om dit Leger daer den noot was/buyten de grachten waren alomme houten palen in d'aerde geslagē/ ende in elcken pael een ijseren pinne van eenen voet lanck/die sy de Turcksche Ambassaten hieten/dese waren soo dichte by den anderen geslagen/datmen daer gheen kintē dooz byenghen en conde. De principaelste aencomsten waren met groote geweldige Schanffen ende Kavelijns beset/vol grof geschuts/soo dat sy daer by de hondert stucken gebuyckct hebbe: op de weghen waren voet-angheils/Wolffspuiten/ende water putten/ghegraven ende springhen van buscrupt bereept.

Alsoo dese Leggher plaetse morassich was/ en op veel plaetsen geen aerde ofte stoffe hadden om te Schanffen/soo hebben sy daer veel rijf-hout neder gelept/ ende eenen wegh over gemaect/ende voozts horden opgerecht/om bedeckt te zyn/ende alsoo beschant/ buyten ooc beset met de voozschyben staken met pferre pinnen/alsoo dat alles dit by haer vpannden voozongelooftlyck wert gheacht.

Als sy aldus tegen den buyten vbandt beschant waren/ soo hebben sy haer ooc teghen die vander Stadt/ begraven/ende de loopgraven tot onder de Wallen ghebrocht/ ende haer geschut geplant/gaelderhen ghemaect/om bezydt tot aen des stads wallē te come. Ende ghelijck die vander Stadt boven haer wallen ende Matten noch op de een Land-zijde der Stadt twee goede Kavelijns hadden/tegen d'een vande welke de Hooydt-Hollanders ende Schotsche soldaten/en tegen d'ander de Zelandtsche ende Drechtse lagen/elck met haer batterije gheschut/hebben sy de Stadt soo beschoten/datter nauwe een Huynde Stadt ongheschemt en bleef/ selve des Princen van Oraignen eygen huys was gheheel doozschoten ende bedorven/dese Bolwercken waren oock alle onder-mijnt ende ghesappeert.

Tot alle dese grooten sware wercken/bouwen en beschauwingen/hadden de Ho. Mog. Heeren Staten menich hondert schepen/ met alle noodduyst ende materiaelen bezocht: ende alsoo sy wel alomme de Lantliede deden wercken om loon/soo hebben sy nochtans dese sware wercken meest al opgemaect dooz de handen van haer eygen Crjchsvolck/ nae het gebuyck/van de oude Romeynen/ en dat niet by dwanck/maer mits goeden dachloon/bewilligende het Crjchsvolck/op de dagen als sy niet op de wachte en waren/vooz goeden loon te wercken/elck tot sulcken werck als sy lust hadde/elcken Man promptelijck betalende tegen r. oft xv. stuyvers daegs/na dat het werck swaer was/met het welke sy soo grooten werck/tot haerder grooter eeren/te wege gebuyckct hebben/dat sy op alle advennen rondt omme de Stadt/als buyten tegen de macht des Conings (die quam om de Stadt te ontfetten) haer Leggher onwinnelijck ghemaeckthebben.

Sijn Excellentie met sijn by-gheboechde Crjchsvolck/ hebben ooc so goeden Crjchsvolck opdeninge en discipline gehouden onder haer

Crjchsvolck ende Schips-volck/ dat sy niet alleene die Landt-lieden ofte Boeren binnen t'begrijp van't Leggher/ daer het Dozp van Raemdonck in gelegen was/wel van allen oberlast bezydt hebben/maer selve mede aen gelockt het onliggende Landtvolck tot den Leger haer toeblycht te nemen/met haer Corren/beesten en alle haer goet/ als in een seker vaste plaetse/den vbandt ontlopende/ daer sy (dooz strenge discipline) so vry geseten waren als in eenige wel geregerde Stadt: haer Gansen/Doenderen/ Eperen/ Boter/Caese/ Melck/en Vleesch/ vpy ter markt brachten ende bepl hadden/sonder eenigke vzeese ofte clachte/tot groot verwonderen van een pegeijcken. Selve eenige eygenaers vande Lande/oft gront hebben tselvige Landt geploegt en tot saepen bereept gemaect in veel plaetsen/tusschen veel schanffen ende wegen/so dat hier dooz den lijff-cost/int Leger/beter coop dan in eenige Stadt daer ontrent geweest is/ende daer en tusschen/in haer vbandts Leggher ses-maels dierder.

Om dit heerlijck ende wel gheordineerde Leger te besichtigen/quamen veel menschen aldaer van allen canten/met groot verwonderen/selve de Princesse van Oraignen/mijn Vrouw Louyse/des Princen van Oraignen Dochter/die doen verrock nae haren vuydegom den Heur-Foyst dē Pfaltz-Grave op den Rhijn/ende andere groote Vrouwen. In veel deelen is dit soo notabel een beleg gheweest/als in hondert jaeren ghesien en is.

Die vander Stadt hebben haer dapper gheweert/vromelick ende keesdelick gedaen/ sy waren redelijck van alle noodt-duyst versien/ende hebben veel uytballen ghedaen: maer alsoo ten lesten t'geschut aen veel zijden seer op haer genaerdert was/ende contrebaterie op haer geschut ghemaect zijnde/ zyn haer de wegen/waer langs sy upter Stadt inde Kavelijns gingen/affgeschoten ende becommert. Haer wert verkondicht by veel behendige middelen/hope ende belofte van ontfet: onder andere werde byieven affgemorpe van Dismas de Barges, Heere van Waterdijck, van dato den 17. April uyt Hertogenbosche/gesonden by een Duyve/vliegende naer haere jongen/die int Leger viel: inhoudende dat het Crjchsvolck tot ontfet vergaderde/ende dat sy soo secker als Euangelie/souden ontfet worden/ende dat sy haer platte formen hoogher souden maecken int quartier van Raemdonck/ende vierteeckenen doen/nae de gesonden instructie/ect. den Prince Mauritz font mette selve Duyve/eenen anderen Bries tot sijnen voozdeele/om haer te bedriegen.

Hohenlo dede op een tijt alle sijn naest gelegene geschut wenden/ende stellen bedecktelijcken nae des stads Tozen/daer sy gewoonlijck waren den Leger te ouersien/ende alsoo sy ontfet alle uren ver wachten/de den sy eenen loosen alarm onder de sijne maken/als of het ontfet vooz handen hadde geweest/waer over den Gouverneur ende andere vande Overste terstont op den Tozen liepen/om tefien: waer op terstont alle het geschut tfeffens affginc/dier den Gouverneur met de andere doot bleef/welcke haer seer swackte.

Manvelt, Fuentes, ende andere Oversten des Conings van Spaignen/ overweghende de schande/soo sy dese Stadt in Brabant ghelegghen/niet en souden ontfetten/soo hebben sy

Goede liff-tocht met leggher.

Goede te gentweert uyt Heere truppen berghe

Behendige practische vanden Hohenlo.

Mauritz crjchsvolck om selve Hoorders/makende schanffen van een dach reyse int ronde.

Wonderlijck discipline in den Ho. Mauritz leggher.

sp Karel van Mansvelt upt Dancryck ontboden/ende alle haer Regimenten opghemonsteert/ende al nae Turnout gesonden/ende onder de Marquis van Varrabon, te bergaderē/ alwaer den Prince Mauritz Peerde-volc (dat meest al upt den Legher in de bylegghende steden/ vā Breda / Heusden / ende Bergē op Zoomsach) menigen aengrijp op hebben gedaen / namelijk onder andere/ den 8 Julij hebben den Heere van Risoire met Marcelis Bacx, ende Capiteyn Egmont, met hondert ende tneghentich peerden by Turnout achterhaelt vier hondert peerden/ die upt den legher nae Antwerpen ginghen / om Varrabon ende Berlamont der waerck te comboperen / die sp besprongen ende sloeghen/ en de reste jaechden sp op t' Hups vā Tuernout/ daer hem ooc salveerde den Marquis van Varrabon/ en Grave van Barlamont, sp bochten tseftich peerden met drie Capiteynen gevangen binne Breda.

Omtrent den seften Mey heeft hem Mansvelt met alle sijn Delt-Obersten te beide begeben / met alle sijn macht van Lorainoyfen (die upt den Straetbozschē Crich gecomē/ waren) met Switsers/ Duptschen/ Italianē en Spaengiaerden/ die qualijck wilden marcheren sonder den Guden Montdragon/ die sijn Casteel van Antwerpen niet dozste verlaten. Aldus Mansvelt mette Bende van Ordonnantien wel dertchien dupsent tsamen sterck gerekent zijnde/ is hy met 18. stucken gheschuts ende veel Schupten en gereetschappe comen legheren by den Pz. Mauritz quartier/ in het Dozpt ten Houte ghenaeamt/ al waer hy een Schansse begon te maken op den Steelhoffschen Dyck/ om welckers oozsaken wille veel schermutselen geschiede/ maer alsoo hy aldaer sach dat die plaetse te sterck was/ soo verroc hy met sijnen Leger int eynde van Mey nae het Dozpt van Oosterhout/ daer hy hem oock sterck beschansse / als hy daer oock ettelijcke daghen ghelegen/ ende allerley middelen versocht hadde om inbzeuck in den Prince Mauritz Legher te doen / soo trock hy weder met sijnen Leger op nae het Dozpt van Waesbeec by het quartier van Hohenlo, ende heeft hem daer weder beschansst/ en sterck gemaecht om sijn victualie wel te becomen/ die hy veel ghebreck hadde/ daer veel scharmutsels om gheschieden by Hohenlo, upt sijn groote gheweldighe Schansse/ soo dat Mansvelt niet dozste aengrijpen ofte vooz nemen op't Leger.

Als hy nu daer lach/ ende also om eenighe occasie een Trompetter vanden Prince Mauritz aen Mansvelt ghesonden was/ soo bzaechde hem Mansvelt, waeromme sijn Heer soo besehanst lach/ hy soude hem als een jonck coragieus eer trachtēde Oberste upt sijn schansse tot eenen Veldt-slach begeben: den Trompetter be antwoorde sijne schāperhepdt cloeckelick/ seggende: Sijne Eycell. van Nassau is een jonc Heere, ende soude geerne een out Crichsman werden, also uwe Excellentie is, daer de omstaenders in de loege/ en Mansvelt sweech als hebbende een wel ghetrefte antwoorde.

Hier liggende / quamen noch den Grave van Mansveldt tot een Supplement twaelf hondert ghetelde voet-lnechten/ ende twaelf Coznetten Peerden/ die hem ghesonden werden van Fuentes, met vier groote stucken gheschuts/ ende 24 tonnekens ghelts / ende alderhande nootdrift int Legher.

Den lesten dach als de Stadt inghenomen

werdt/ richten Hohenlo ende den Engelschen Ridder Veer een groote scharmutsel aen/ daer sp (boven de gene die doot bleven) wel veertich Soldaten ende drie Capiteynen gevangen namen/ t'welck die vander Stadt sien mochten/ die dagelick veel vier-teeckenen deden/ ende gantsch moedeloos werden/ soo dat de Stadt in deser voigender manieren inghenomen wert/ int ghesicht van Mansvelt/ ende sijnen stercken Leger.

Den 24 Junij / alsoo des mozghens den Capiteyn Haen van Doznick/ Capiteyn Beuvry ende Capiteyn Culf op de wachte quamen/ om malcanderente verlossen inde Trenchē / onder het Hooydt Kavelijn vander Stadt ordonneerden sp onder malcanderen eens te willen opt Kavelijn klimmen / ende besien de ghestaltenisse/ waeromme sp beden een houte byugghe (op bondelen van biesen vast ghemaeckt) leggen over den gracht teghen den poinct van't Bollewerck: Haen ende Beuvry namen met haer twee Musquettiers / twee Rondassiers/ ende twee Hellebardiers / te samen achte/ ende clommen alsoo op feer bedectelijck: Als sp nu op waren/ ende de sentinelle ofte wachte allarm riep / riepen dese Capiteynen meer van haer volck op te klimmen/ ter wijle sp bechtende waren met de Wachte/ daer een van haer Rondassiers doot bleef: ende als haer volc nu meest opgecomen was/ bochteu sp handt tegen handt/ een goede wijle lanc/ so datter wel 16 van die vā bupten/ ende omtrent negen van die vā binnen doot bleven/ ende woorden soo gewongen upt het Kavelijn te loopen ende haer inde Stadt te begeven/ ende om dat ter selver tijt inde Stadt geschooten werde den Commandeur der Stadt/ Capiteyn Tigean ofte Gylant/ die den derde Gouverneur gemaecht was / soo werden sp verschrickt/ ende hier mede werden de andere gedwongen wat het Kavelijn inde Stadt te wijcken/ waer over sp sonden ende riepen om te parlementeren/ t'welck swaerlijck conde geseconsenteert worden/ dooz gebreck van ordere/ ende datter vast meer volck op clam: Ten lesten sonden sp aenden Grave van Solms mede int Kavelijn gecomen was / twee Capiteynen upt/ ende den Auditeur van't Carnisoen. Den Prince Mauritz, de Grave van Hohenlo, ende den Crichs-Kaedt waren besich met scharmutselen teghen Mansvelt, ende als sp eerst daer van hoorzden/ wilde sp't niet gheloooven/ achtende het stuck als een avontuerlich ghebecht der Capiteynen / mits dat sp daer toe geene eyntlicke ordere en hadden. Dese Gecommitteerde versochten alleenlijck twee uren respjts / om consent van Mansvelt te halen/ t'welck niet en conde gheconsenteert worden: dies sp verstaende van Mansvelts gelegenthept ende scharmutsels / ende de wijle den Prince Mauritz haer het leven aanbott/ wert besloten dat sp met haer zijde gheweert ende bagagie upt trecken souden / als by het uolghende Tractaet blyckt:

Wy Mauritz, geboren Prince van Orangen, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Vianden, Dietz, &c. Gouverneur ende Capiteyn generael van Gelderlande, Hollandt, Zeelandt, West-Vries-landt, Zutphen, Wtrecht ende Overysel, Admirael Generael: Hebben geaccordeert ende accorderē mits desen, aende Capiteynen, Officiaren ende

Scharmutselen tussche Mansvelt ende den Prince Mauritz legert den 28. Julij.

Het Graven van Beertcrup denberck weert gheswante den 29. Junij.

Den Grave van Nassau, velt hoort de Stadt te ontsetten.

Clecke antwoorde eens Trompetters van den Prince Mauritz aen Mansvelt.

Contract bant over geven van Beertcrup denberck den 25 Junij. 1629.

Sol-

Soldaten vanden Garnisoene van Geertruydenbe, te mogen vrijelick uyt trecken sonder eenich letsel, met haer zijd geweer, peerden, packen ende sacken, tot sulcken plaetse, alst haer sal goet duncken, waer toe haer verleendt sullen werden vijftich wagenen, ende soo sy daer en boven van noode sullen hebbé eenige Schepen voor de Officieren vanden Coninc van Spaignen, met haer Huysgesinne, gequetste, packen ende bagagien, soo sullen wy die doen voeren in alle vrijheydt tot Antwerpen toe, wel verstaende, dat sy Osta-giers ende suffisante Borgen sullen stellen, dat sy de VVagenen ende Schepen weder leveren sul-len; ende dat de Ontfanghers Mattheus Dault-hot, Jan Franssen, ende Jan Matthijsen, sullen bliiven inde vootseyde Stadt, tot dat sy sullen over ghelevert hebben de Registers, Bewijsen ende andere pampieren toebehoorende hare admi-nistratie, inde handé van die daer toe van onsent wegen sal gestelt worden te ontfangen. Ende so veel betreft de Geestelicke personen ende Bor-ghers (alstijt uytgenomen die mogen deelachtich wesen der verraderijen der Stad) gunnen wy den selven vrijen uyttocht, met alle haer sacken ende packen, als gheteyt is, ende wy beloven haer op onse Princelicke trouwe, dat alle t'gene voor-gefeyt is, haer sal onderhouden werden, sonder eenige faute of letsel. Gedaen int Veldt-Leger voor Geertruydenbergs den 25 Junij 1593, onder stont geteekent

Mauritz de Nassau.

gemaecht ende naegelaten was; ende hy selde neffens hem vooz Vice Gouberneur Jons Heer Arent van Duyvenvoorde, ende ter stont werden alle begravingen gheslicht. Mansvelt heeft het verlies van de stad niet eer vernomen/ vooz dat ons volck rontom aff schoten uyt alle Schanssen en Schepen/ ende de pje- queniers stroo aen haren pijcken brandende.

Als Pieter Ernst Grave van Mansvelt het verlies der Stadt vernam/ is hy opgebzoken met synen legher den 26 Junij. Ende langs de Lange straet na de Bommeler-Weerdt ge-trocken/ meynende metter haest de sterche Schans van Creveceur met ghewelt te over-vallen/ liggende by de Waese inde mond van de Riviere de Diefse/ teghens over Heel in Zabandt/ op den wegh van Hertogenbos-sche: Maer die van Gozrum ende Bommel hadden eensbeels te voozen daer in versien/ met het water by tselfde Fozt op te stoppen/ soo dat alle het water dat vooz Hertogen-bosch loopt van de Dommel ende Na/ daer op gehouden ende te rugge ghedreven werdt/ waer mede tselfde Fozt en het platte Landt ront om Hertogen-bosch om water t wert.

Ter Mansvelt daer quam/ was den Prince Mauritz selfs daer vooz hem gecomen met syn volck/ die hem belette te beschanssen/ ja selfs hem tegen schanssende/ wert hy ghedwongen op te trecken nae Dliemen ende Engelen/ met alle syn geschut/ hem legerende op de hooghe plaetsen/ die nochtas veel ter stont met t over-loopen van t water omcingelt werden: Derwaerts aen stelden die vande Schansse van Creveceur ter stont alle haer geschut/ die daer mede groote schade onder haren vbandt deden/ die onbeschansst en omcingelt van water lagen/ dat sy daer niet en konden van comen/ waer over vele jammerlijck doot gheschoten werden.

Den Prince Mauritz besette ter stont alle de frontier-plaetsen/ inde Bommeler-Weerdt/ sendende volck nae Driestant aen Graef Wil-lem van Nassau, en ordinerde oocden Graef van Solms eenen tocht in Vlaenderé te doen/ alwaer het Landt-volck verhindert zijnde van de Spaensche/ haer Contributien niet en bzochten/ die rontom Hult ende Axel sterck-ten ghemaecht hadden/ sy hadden oock eenen aenslach op beyde dese Steden/ ende ewighe Soldaten om gelooft/ die (een scharmutsel om Beesten aengherecht hebbende) de wach-te van de Doozte vermeersteren soude/ maer sulcx werde ontdeckt.

Alsoo is den 24 Julij de Grave van Solms, met acht hondert Peerden ende 3500 te voet int Landt van Waes gecomen/ ende sondt het Peerde-volck naer S. Ian ten Steene/ om te ontdecken/ ende t'voet-volck nae Stekene/ al waer de Spaensche de Schansse verliepen/ vluchtende nae het Deer tegen over Antwer-pen/ maer wel dertich van haer peerden wer-den achterhaelt ende ghevanghen/ ende het Doop van Stekene wert verbzant. Het peer-devolck heeft by S. Nicolaes, ontrent tachtentich Lotringsche Ruyteré ontmoet/ die gesla-ghen ende meest gevangen werden: Doozder heeft het voet-volck t'geschut vooz S. Jacobs Schansse geplant/ waeromme sy haer over-gaven/ alsoo oock deden die van S. Ian ten Steene.

Als sy dit also in coztentijt uytgerecht/ en t Landt alomme affgelopen/ hadden/ quam haer

Mansvelt vooz Creveceur schansse getrockt/ wort daer van met schade ghedreven

Tocht des Grave van Solms van wegen D. Mauritz in Vlaenderen den 24. Julij.

Garnisoen van Geertruydenberg trecht uyt sterck 3 Junij den 25. Julij.

Niet tegenstaende dit Accort aldus gepas-seert zijnde/ heeft den Prince Mauritz op haer ernstich verfoeck/ hare Wapenen toegelaten/ daer van acte gebende. Hier over zijn ten sel-den daghe uytgetrocken/ eerst omtrent hondert wagenen/ met bagagie/ gequetste/ vzoowen ende kinderen/ daer nae zijn drie Capiteynen vooz uyt gecomen/ dese volchden 16 Vaendzagers met haer Vaendelen/ die sy de Pr. Mauritz met groote eerbiedinge overle-berde/ die haer alle over haer groote vzoome-heyte loff gaf: Daer na volchden de Officiers/ alle onder lanc geweer/ omtrent 240 spieffen/ ende daer nae 384 Musquettiers en Arque-boufiers/ met noech andere/ tot 600 sterck/ treckende langs Oosterhout nae Mansvelts leger: Noch drie schepen met krancke/ gequetste ende bagagie/ liet den Prince Mauritz toe nae Antwerpen te varen. Drie Soldaten die van te voozen de Stadt hadden helpen verraden ende vercocht/ liet hy ter stont op hangen

Den Prince Mauritz dit volck gesien heb-bende uyt marcheren/ ende syn volc inde stad zijnde/ is hy daer binnen gereden/ ende vondt die stad noch also ghestelt/ dat het hem noch dapper volck soude ghecoft hebben/ waeromme hy selve God den loff gaf/ ende belaste ooc andere God te danken. Syn Officiers vonden daer inne noch 7 oft 800 pont Buscrup/ Blesch/ Diefse/ Bzoet/ Bier/ Boter/ Sout/ ende Cozen/ en wasser gheen ghebreck. Daer waren in als wel 300 Mannen gerekent die in dit beleghe ghebleven te zijn/ ende wel 400 gequetste. Hy heeft binnen Geertruydenber-ghe tot Gouberneur ghestelt synen Broeder Graef Henrick Frederick, te meer also de selve Stadt hem by Testamente, van syn Vader

Gode ghe-danckt ober dese vicozie

haer de tijdinghe dat Montdragon van Antwerpen twee duysent te voet ende ses Coznetten Peerden sondt / ende datter noch thien Coznetten meer souden volghen / met noch Spaensch voet-volck / waer dooz den Grave van Solms meder is verrocken / de genomen sterckten aff bzekende / ende is t'schepe gegaen

hebbende wepnich huys booz de Soldaten becomen / om dat de Boeren alom op gheweken waren / ende hy int begin niet sulckē naerssticheyt niet en dede als wel van noode hadde gheweest / daer om dien tocht de Contributie doek wepnich boozderde.

Verclaringe vande voorgaende Figure.

1. Hier lach sin Excellencie.
2. Dit zijn 12. Vaendelen voet-volcx onder Graef Henrick Fred. van Nassau.
3. Den Oversten Balsfour met thien Vaendelen voetknechten.
4. Den Oversten Groenevelt met ghelijcke 10. Vaendelen voetvolcx.
5. Den Grave van Solms met 7. Vaendelē voetknechten.
6. Grave Philips van Nassau, met thien Vaendelen voetvolcx.
7. Vier Vaendelen Vrieſſche Knechten.
8. Den overſtē Veer met 6. vaendelsvoetvolcx.
9. Den Grave van Hohenlo, met den oversten Brederode, ende dé Heer vā Lokerē, cōmanderē de hier o ver 20 Vaendelen voetvolcx.
10. De soldaten vande oversten Brederode ende dé Heer vā Lokeren wierden daer nae hier geleght.
11. Graef Philips van Nassau werdt andermael met 14. vaendelen voetknechten hier geleght.
12. Dit zijn twaelf vanen Ruyteren.
13. Dese Schanſſe werdt met 3 Vaendelen voetvolcx beset.
14. Dese schanſſe werde eerst vande soldatē beweert. ende daer nae is sy geweest het quartier vanden Grave van Hohenlo. ende Graef Philips van Nassau.

Daer dient wy hier boven gesproken heb bē / dat den Doozuchtigen Prince Henrick Frederick gewordē is Gouverneur van sijne erſliche Stadt van S. Geertruydenberge, so sul

ten wy al eer wy voortgaen met onse Historiale verclaringe alhier in boegen / de afbeeldinghe / daden / ende gheschiedenissen vanden selven Prince.

FRED. HENDRICK, Geboren Prince van Orangnen, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Dietz ende Vyanden, &c. Heer van S. Geertruydenberghe, vande Hooge ende Lage Svalurve, Naeldrvyck, Honsholredijck. &c. Generael vande Cavallerie der Vereenichde Nederlanden, &c.

Frederick Henrick tot Delft ghebooren anno 1584.

Ongisten/ ende eenige Sone vanden Prin- ce van Orangien, Ho. Mo. de welke hy by sijne vierde Huysvrouwe Loyle de Col- ligny, Dochter van Gaspar de Colligny, Heer van Castillon, Admirael van Franckryck (die opte Zyloft van Paris inden jaere 1572. ver- moort was) geteelt ende gewonnen heeft. As binnen de Stadt Delft ghebooren opten lesten Februario des jaers 1584. ontrent 4 Maen- den ende thien dagen vooz het dzoebich ober- tijden van sijn Heer Vader.

Desen vromen cloeck-moedighen Doost- wepnech jaeren tot Leyden ghestudeert heb- beide is aldaer in verseyden Talen / Con- sten ende Wetenschappen onderwesen: dan dooz de begheerte ende lust tot kloeckheyt/ manlychheyt/ ende eere (de welke vele Prin- cen en Heeren/ insonderheyt sijn Zoeder/ Ne- ven/ ende Doozaten dooz de oeffeninghe ende het hanteren der Wapenen/ vercregen hadde) totte oorloge getrocken wesende / soo heeft hy het studeren verlaten/ ende noch jong van jaeren wesende hem by sijn Zoeder Mauritz van Nassau, gheboecht/ ende met hem te velde ghetrocken/ omme hem selven aldaer nae sijn lust ende begeerte inde oorloge te oeffenen.

Wert Sont- berneur van Seertruy- denberge.

Sijn Princelicke Excellentie van Nassau opten 25 Junij des jaers 1593 Geertruy- denberge gewonnen ende onder de ghehoor- saemheyt deser Landen ghebracht hebbende: soo heeft hy sijn Zoeder Henrick Frederick, ghestelt inde besittinge vande selve Stadt en de Heerlychheyt van dien/ achtervolghende den last van sijn Heer Vader den Prince van Orangien, die hem de selve by Testamente ghemaect hadde. Ende maecte hem Gou- verneur vande Stadt/ hem om sijne jonchepts- wille toebaeghende tot Vice-Gouverneur Jone- Heer Arendt van Duvenvoorde, gelijck hier vooz gheseyt is.

As inpe- ryckel van sijn leven/ inde Rom- melerwaert

Desen Prince hem selven totte oorloge en t'ghebruyck der Wapenen begheven hebben- de/ so heeft hy tot verseyden tijden en plaet- sen sijne onbertsaechde kloeck-moedicheyt/ int werck gelept ende bewesen/ waer van wy eenige der selver daden ende gheschiedenissen sullen gedencken ende verhalen. Inden jaere 1599 opten 12 Junij/ soo is hy verghesel- schapt wesende met Monsieur Briaute, ende eenige andere Fransche Heeren ende Solda- ten/ (ten tijden als den Admirant van Arra- gon, inde Sommeler-Weerdt lach) uyt het Legher nae Herwaerden ghetrocken/ van me- ninge zijnde omme met den vbandt te scher- mufseren: maer de vbandt in embuscade leg- gende/ heeft haer onberwacht besprongen en seer surieuselicken aengetaft/ ende al hoe wel den Prince mette sijne haer seer mannelijck verweerden ende defendeerd/ so heeft hy eve- wel aen sijne zijde de grootste schade geleden/ ende verseyden Soldaten verlozen. Den Baron van Monglas, Sone vanden Hof-mee- ster vanden Coninc van Franckryck/ die wert aldaer niet verde van desen jonghen Prince dooz een schoot alsoo gequet/ ende getroffen/ dat hy vande selve quetsueren naer wepnic/ daghen gestozven is. Also dat desen Prince te dier tijden mede in seer groot perijckel was.

wert gestelt tot Staat van State

Anno 1600 soo is desen Prince/ ontrent 17 jaeren oudt wesende byde Ho. Mo. Heere Staten Generael/ verkozen ende gesteld tot Staedts-Heer inden Staedt van State/ op dat hy van sijne jeucht aen / inde saecken vande

Regeringe ende staet deser Landen geoeffent ende onderwesen mocht werden. Hy heeft sijn plaets aldaer ghenomen den 17 Martij nae den nieuwen styl. In het selve jaer is hy ge- maect ende gestelt tot Colonel/ ober het Re- giment Walen/ bestaende in elft Vaendelen/ meest al oude soldate/ die in S. Andries schan- se gelegen hadden/ ende de Nieuwe Geusen, ge- naemt wierden.

Colonel ober de Walen.

In het selve jaer van 1600 met sijn Ex- cellentie sijn Zoeder en het leger der Veree- renichde Landen in Vlaenderen wesende/ soo hadde sijn Excell. die te dier tijden met ons leger aldaer in groot perijckel was/ ende hem totten slach (die ontrent Dieupoort geschie- de) bereyde desen jongen Heldt om sijne jon- chepts wille seer gaerne verschoont / ende uyt het perijckel met sijne schepen naer Zeelandt versonden. Maer desen Prince tot verkrig- inge van loff ende eere genegē wesende (de wel- ke in soodanighe extraordinarische assaullen ende aenlagen aldermeest vercreghen wer- den/) en was gheensins tot het vertrecken te bewegen: maer heeft hem niet eenonbevees- de cloeckmoedicheyt by sijn Zoeder den P. Mauritz inden selven slach gehouden/ ende na behooren mannelicken gequeten/ ende sijn Re- giment tot cloeckmoedicheyt vermaent:

Anno 1603 in Mayo soo is den Prince Frederick Henrick, vande Ho. Mog. Staten Generael/ benefens de Heere Walraven, Hee- re van Bredeorde, Jan van Oldenbarnevelt, en Jacob Valck, &c. naer Engelandt/ in Amba- sade gesonden: om den nieu- gecroonden Co- ning van Groot-Britagnen Jacobus de I. te congratuleren/ geluck te wenschen/ ende van s' Landts wegen te versoeken / ende te be- wegen tot continuatie vande hulpe ende assi- stentie die de Coninginne Elizabeth Ho. Me- aen dese Lande beloost ende toegeseyt hadde.

stent in Ambassade naer Enges- landt.

Inden jaer 1604 so hebben de Ho. Mo. H. Statē Generael en sijn Excel. hem gestelt tot Gouverneur vā alle de Steden/ Forsten/ ende plaetsen/ die de voozn. Staten in Vlaenderen geconquesteert en gewonnen hadden: ordon- nerende de Heere vander Noot, tot sijn Lieu- tenant. In het selve jaer is desen Prince by de Ho. Mog. Heeren Staten gemaect Ge- nerael ober alle de Ruyteren/ ende den Man- hastigen Heere van Marquette vooz sijn ober- ste Lieutenant.

Wert Sont- berneur in Vlaenderen

Anno 1605 soo is desen vromen Prince wederom in seer groot perijckel van sijn le- ven ge weest/ ten tijden als sijn Excell. meen- de te verrasschen ende te slaen 14 Vaendelen Ruyteren vanden Marquis Spinola, die on- der het commandement vanden Grave Tri- vultio; in het Doop van Mullm aende Roer/ gelogeert waren. Waer van de geschiedenisse in het langhe by Emanuel van Meteren ver- haelt wert. Den Prince/ te dier tijden vā het merendeel van sijne Ruyterije verlaten we- sende/ int midden dooz des vbandts Troupē rijdende/ ende hem soo vele doenelicken was met sijne wapenen verwerende/ heeft ten laet- steneen van hare Capiteynen ontmoetende/ sijn pistool op sijn zijde ghestelt/ gelijck de Ca- piteyn hem wederomme dede/ maer in het aff- drucken soo hebben beyde haer Roers (onge- twijfelt dooz de wonderlycke beschickinghe Godes) gesaelgeert/ en sijn niet los ghegaen. Den Capiteyn den Prince by sijne escharpe ofte super gebat hebbende/ meende hem daer

Meteren in sijn 27 boeck pag. 120.

by ghebangente houden / ofte vanden peerde
 aff te trecken: Maer den Ritmeester Bax, oft
 soo andere seggen den Ridder Hodenpyl sijn
 stal-meester / sulcx siende quam den Prince te
 hulpe / ende stelde sijn pistool op het hooft van
 de hoornoemde Capiteyn / van meeninge sijn
 de om hem dooz den kop te schieten / maer dooz
 verbaestheyt ende haesticheyt schoot hy hem
 te laech in sijn Harnasch. Den Prince ende de
 Ritmeester Bax, werden terstondt vande
 Spangnaerden omringt ende besettet / ende
 waren in seer groot perijckel van haer leven /
 doch werden dooz den Heve vanden Ritmees-
 ter Bax, eenichsins verlicht ende ontfet: en
 alsoo versterckt wesende hebben sy den vpant
 wederomme het hooft gebode ende met groot
 ter furie gechargeert. Dit gevecht ontrent se-
 ven uren geduyrt hebbende, so is sijn Excell.
 met de reste van sijn Legher / by haer gheko-
 men / de welcke haer volcomelicken van alle
 gebaer ende perijckel verlost / ontset / ende den
 vpyandt geheel opten vlucht gebzacht heeft.

Anno 1606 heeft desen Prince met sijn Heeff
 Graef Bernit van Nassau, opten 2 Octobris een
 aenflach gehadt op Venlo, daer hy al eenich
 volc in gekregen hadde / maer die van binnen
 vante voozen ghe waerschout / ende op haer
 hoede wesende / hebben die wederom met ver-
 lies van eenige Soldaten vnt de stadt gedze-
 ven. Waer dooz den aenflach ghemist is.

Trocht in
 het Landt
 van Lutsen
 burck.

Opten 7 Februario des jaers 1607 soo is
 desen Prince met eenige Dauen Ruyteren / en
 Doetvolck naer Limburch, veretrocken / van
 meninghe wesende omme daer mede 2 Regi-
 menten vande Marquis Spinolas volck / in't
 selve Landt allomme verstroyt legghende te
 verrasschen / ende te slaen: maer sy lieden sulcx
 verstaende / hebben haer in tijes versien / ende
 tot hare versekeringe inde naest gelegen ste-
 den begeven. Waeromme hy wederomme te
 rugghe keerde naer dese Landen / ende heeft
 onderwegen opten 11 Februario des morges
 vzoech (met een Petard de Poozte gheopent
 zijnde) het Stedeken Erkelens inghenomen /
 verbrandt ende gheplondert / ende is met de
 sijne alsoo wederomme in de Garnisoenen ge-
 komen.

Reent
 Erkelens
 in

Dit is sommierlick het gene wy van desen
 vromen Nassausche Heldt alhier ter plaetse /
 hebben willen verhalen ende gedencke. Dooz
 welke daden genoechsaem gesien ende ghe-
 merckt kan werden / dat desen Doorluchtighe
 Prince een goede naevolger geweest is / ende
 noch ongerwijfelt wesen sal / van so vele tref-
 felicke Nassausche Heldden en dappere Man-
 nen: wiens daden ende geschiedenissen wy hier
 ende daer / verhaelt ende ghedacht hebben /
 ende noch verhalen sullent ot ghelegen tijt en
 plaetse. Welck hem den Geber alles goets
 wil verkeenen ende gonnen tot sijn eere / en
 wel-varen van dese Vereenichde Landen.

Graeff V Vilhelm Lod- wijck van Nassau

Heeft inden jaere 1593.

VVEDDE GRANS- BERG, ende DALEM

In Groeninger-Lant ingenomen.

Dewyle sijne Princelicke Excellentie 1593.
 besich was met het beleggheren ende
 innemen van Geertruydenberge / so
 en is sijn Ge. Graef Willem Lodwijc
 van Nassau, Gouverneur van Drielandt / niet
 slaperich nochte nae-laticch geweest / maer hy
 heeft met al het volck / d'welck hy conde te
 weghe brengen / gesocht en gepoogt de mach-
 tige Stadt van Groeningen, daghelijc mer
 ende meer te benauwen / met aff sijdinge der
 passagien ende wegghen / die sy niet missen en
 houden / souden sy handel ende wandel d'zijde.
 Den achtsten Aprilis heeft sy begonnen Bel-
 lingham-Wolder-zijl te stercken / om den wegh
 nae de Bourtange / (die dien van Groenin-
 gen alleen was open gebleven /) te beslupten /
 Verdrago Gouverneur van Groeningen ende
 Groeninger-Landt dit vernomen hebbende /
 is met ontrict vijfen twintich hondert Man /
 soo te voet / als te peerde / vnt ghetrocken / om
 Graeff Willem sijn vooznemen te beletten.
 Doch comende na by Graeff Willems leggher-
 plaetse / soo heeft hy bevonden / dat sijn Gena-
 de alreets soo veel aerde tot een Borst-wee-
 ringen hadde opgeworpen / dat het geen raet
 en was Graeff Willem aen te tasten / maer hy
 heeft hem onberhinderlick laten sijn aenghe-
 vangē stercke volmaken. Doch om sijn Gena-
 de te diverteren / heeft hy sijn Ruyterie in
 Drielandt laten vallen / die den 14 April te
 Slochteren, eenige Hupslieden haelden en ge-
 vanclick wech boerden. Dat mael en qua-
 men sy niet dieper in het Landt / maer trocke
 sraec te rugghe. Doch den 21. Aprilis / op
 Paesch avont quam dese Ruyterē wederom /
 en sy hebben Bergum, Sameer, ende Gaerijp ge-
 plondert ende in bzandt gesteken / also dat men
 te Leeuwaerden op den Wal staende / dē bzant
 sien konde. Veel onberstandige murmurcer-
 den oher Graeff Willem / om dat hy met het
 Crjchsvolck soo verre vander handt getroc-
 ken was / die doch alle de Dozperē vooz stro-
 pers en buyt-halers niet en hadde konnen be-
 vijden / al ware hy met alle sijn Crjchsvolck
 binnen s' Landts gheweest. Doch sijn Ge-
 nade vernemende des vpyands inbal in Dries-
 landt / heeft sich der waerts gespoedt soo seere
 als hy immermeer konde / om ordze te stellen
 tegen des vpyands voozderen inval. So haest
 als de tijdinghe quam / dat Graef V Villem in
 Drielandt aengheromen was / onaenghesien
 dat hy geen Crjchsvolck mede en bzacht / so
 was nochtans alle Mangrootelijc verquict
 om de tegenwozdicheyt van synen persoon /
 die dooz synen wijzen raedt veel goets konde
 te weghe brengen.

Derdinge
 valt in
 Drielandt

Wert van
 Graef
 Willems
 stut.

Als midler wijle sijn Excell. meester ge-
 worden was van Geertruydenberge / so heeft
 hy Graeff V Villem toegesonden dē Heere van
 Lokeren met 10 Nederlantsche vaendelē voet
 knechten / Colonel Bartolt Balfour, met thien
 Schotsche / ende Graef Philips van Nassau, met
 acht

acht vaenen Kuypteren/ Graeff VVillem aldus versterct zynde/ heeft allen blydt ende neersicheyt aenghewent/ om de Schanffen ende stercke Hupsen in Groeninger Landt en daer omtrent ghelegghen/ in te nemen/ eensdeels om dat het roof-nesta ware/ den Hups-man ende Kepsiger seer quellende/ ander deels om alsoo die van Groeningen des te nauwer te beslypten/ en besloten te houdē. In Augusto heeft Graeff VVillem het Hups van Gransberge belegerd/ ende met 6 stucke geschuts beschoten/ het Garnisoen dwingende hem het Hups over te lever en op genade ende omgenade. Die van Veen-brugge gaven haer dock over/ so haest als sy het geschut saghen/ datelyck uyt treckende in met haer bagacie/ sonder geweer. Die van Emlichem ende die op Steenwijcks hups laghen/ als ooc die van Dalem, dit hoorende/ verlipe van selfs. Dit gaff die van Coeboerden ende Gotmaerfen groote verlichtinghe. Graeff VVillem dit alles geluckelijc verricht hebbende/ is vooz over de moeren nae Vedde getrocken/ een Casteel by de Boztange gelegen/ hebbende rontom eenen steenen muur/ uyt de gracht opgemetselt/ daer achter lach eenen smallen Dal/ omtrent 15 voeten dieck: Bupten die gracht was een vooz-gheluyt/ met noch een ander gracht besloten. Bupte de gracht van't Hups liep rontom een hooge bedecte strate/ bupten de weleke noch een gracht gelept was. Sijn Genade is op dē 26 Augusti met sijn leger en geschut hier vooz gecomen/ alwaer Meester Joos Mattheuuffen Ingenieur/ uyt Vlaenderen geboortigh/ met Graeff VVillem inder nacht de bequaemste aencomste des Hups besichtigende/ op des gracht kant doot geschoten wort/ daer sijn Genade dzoerbe om was: want hy was cloec ende verfont sijn stuck seer wel. Hy hadde den selfde dagh verreit/ hoe dat hem s'nachste te voozen gedzooit hadde/ dat hy sijne handt in sijnen boesem/ stekende/ de selfde vol bloedts wederom uytgetrocken hadde/ daer by voegende/ dat hy vooz ettelijcke jaeren gelijcken dzoem gehad hadde/ ende dat hy strac daer nae swaerlijck was ghewonder gheworden. Die binnon Wedde laghen/ hielden haer in't eerste mannelijck meynende dat Graeff Willelem haer der niet en soude comen machtich worden. Doch hopende ende vastelijc betrouwende/ dat Verdugo haer by tijts soude komen ontfetten/ zijnde vijftich man sterck daer binnen/ ende van alles gevoechsaem vooz sien. Maer als Graeff VVillem besich was om sijn geschut te planten/ soo eregen sy ander sinen/ ende sonder een scheut te verwachten/ gaven sy haer over in sijne handen/ den 28 uyt treckende sonder geweer/ alleen met soo veel bagacie als sy dzagen conden: Van ghelijcken hadden oock ghedaen die van't Schanffen i' Veer-hays genocint/ liggende op de Riviere daermen over scheept nae Bellingh-Wolde/ een Cartou-scheute van Wedde.

De Soldatē die in Winschoten lagen/ dit vernemende/ en dozsten Graeff Willelem niet verwachten/ maer sy verlipeent eer hy tot haer aenquam. Des selfde daghs als Graeff Willelem Wedde verobert hadde trochp na Slochteren/ vooz welke Schanffe hy het gheschut plantemnoest/ eer die Soldaten die daer in lagen/ vijftich sterck zijnde/ die wonden overgeven. Maer soo haest als het gheschut geplaut was/ gaden sy het op/ sonder eenen

scheut te verwachten/ ende sy trocken der uyt met haer gheweer ende bagacie.

Verdugos kloecken

Aenflagh op

DELFSZIEL.

Gemilt Anno 1594.

A Anno 1594 heeft Verdugo, Gouverneur van Groeninger Landt / eenen cloecken aenflagh gehadt op Delfziel, daer va de beleyders ware Capiteyn VVolsaert Prengher, ende Capiteyn Alexander Grootvelt, die tot desen eynde dupsent Mannen ghelicht hebben uyt Verdugos legher vooz Coeboerden liggende/ de weleke sy over verschepdene wegen/ om kuntschappers te bedriegen gelept hebben/ malcanderen den avondts tusschen den 12 ende 13 Febzuarj vindende inden Dam / een uyze gaens van Delfziel. Inden Dam rusten sy tot omtrent midder nacht/ ende van daer trocken sy met ghemack inden dupsteren nae Delfziel aen/ vooz-hebbens zijnde de geweldige Schanffe niet met becruypinghe ofte verrassinghes maer met geweldt aen te vallen en te vermeereren. Sy quamen eerst aen de Lant poorte. Als de Schiltwacht haer vernam/ ende riep: Die daer? Antwoorden sy seer moedichlijck: Dat sult ghy wel haest gewaer worden/ mit dien laten sy hare trommelen alarm slaen/ en ballen met een groot geruchte ende gedruys op de water-zijde aen. Sy hadden mede gebrecht groote saghen/ ende clepne anckers/ daer lange touwen vast aen waren/ die sy aen de Hampe op den dijck staende/ vast maecten. Dese Hampe ginck dweers vooz de gracht tot aen de punt van het Bollewerck. Sy hebben soo langhe gesaeght/ dat sy in de Hampe een openinge maecten/ daer vier of vijff Mans te gelijcke vooz kruppen conden/ Andere deden haer beste/ om met de anckers/ diemen aen de Hampe vast gemaeckt ware/ de gheele stakettinghe om verre te trecken/ maer het was verlozen arbeyt.

Het garnisoen dat in dit Fort lach met het geroep ende getrommel des vpyandts uyt den slaep geweckt zijnde/ quam strac na de wallē toe gelooopen om tegenweert te doen. Capiteyn Tiaerdt Iansz. VVederspan quam in sijn hemde op de Dal gelooopen met een Hellebaerde in sijn handt/ de Sol daten moet aen spreken de/ ende haer als een cloec Hopman vooz tredende. Doch eer lanck wiert hy dootgeschoten/ daer vooz sijn sijn Soldaten seer verflauden. Den anderen Capiteyn/ genaemt Iohan Cortenoort, lach krank te bedde: So datter lichtelic daer disordze onder de Soldaten soude gecome hebben/ ten waer dat de Bebelhebbers van beyde Campaignien haer soo mannelijck/ ende soo wel gequeten hadden. Doch tot grooten voozdeele des Landts was eben te desentijt binnen Delfziel gecomen Jonckheer Frederick van Fervou Hoff-Meester va sijn Genade Graeff VVillem van Nassau (te bozen Hopman in sijn Genadens Regiment) die sich hier soo mannelijck/ ende soo cloeckelijck

Verdugo
meent
Delfziel
te verasscht.

Maer
weert cloec
keijck we
der slaen.

Die den
vpyand
verschepen
placfen
afucent.

ed
vpyand
vpyand
vpyand

Wt
vpyand
vpyand
vpyand

lijck gehouden heeft/so met ordze te geve/ als met tegen meer te doen/dat naest God / hem insonderheyt de behoudeninisse van Delfziel toete schyven is. Een Scheeps Capiteyn genaemt Tiaert Tibbes heeft sijnen Daberlant oock eenen goeden dienst gedaen/ die om des vozses wille dichtte onder het Fozt was comenliggē. So haest als hyde alarmhoozde/ soo liet hy sijn schip een wepnichsken neder waerts dzyben/ ende hy streeck met sijn gheschut soo wel ende so bequamelijck langre den Dijk daer de vbandt ober quam/ dat hy der

selfder een groot deel ter weder waerp. Inmers de vyant siende/ dat hy vergeeffschen arbeyt dede/ is aff geweken/ sonder datmen opt heeft connen weten / hoe veel volcr dat hy daer verloze heeft/want op het laetste bzocht hy eenen loosen alarm aen / om sijn doode op te rapen/en mede te nemen. Binnen Delfziel bleve doot Capiteyn Wederspan/ende twaelf Soldaten/ende Coztenoozts Daendzich was soo gewont/dat hy wepnich dagen hier nae van de quetsueren gestozen is.

Het ontset der Stadt

COEVOERDEN

Gheschiet inden jaere 1594.

1594.

Wenlaach op
26 zunge en
Dae/stricht

Defcriptie
van 't Fozt
op de Bour-
gangs.

De Stadt Geertruydenberghe verobert/ gewonnen / van alle noodtsaekelijckheyt berfozgt / ende op alles goede ordze ghesfelt hebbede/ so heeft sijn H. Excellentie/ verschepde aenflagen gen op verschepden Steden ende plaetsen gehadt/ als onder andere op Brugge, ende Maestricht, de welcke upt misverstandt ende blootherricheyt eeniger Crichs-lieden niet en succedeerde : desghelijck Graeff Willem van Nassau/ heeft mede in Drieslant sijnen tijdt wel waer genomen/ doende den vbandt alle af bzeuck die hy conde/ nemende verschepden Fozten ende Schanffen inne/ als Gramsberg, Vvedde, &c. gelijck hier vooz gesept is/ soeckende alle middelē om Groeningē/ so veel alst mogelijcken was te benanwen / Graef Willem siende dat sijn vbandt hem te sterc was/ ende dat hy Gotmaersfen ingenomen hadde/ treckende nae Verdugo toe / ende vzeesende dat den vyant ren in bal in Drieslant mochte doen/ trock hy ober al sijn volc na de Lecke/ en wetēde dat Slochteren, VVinschoten/ ende Vvedde, met de cleyne schanffe op de Daert/ niet en conden tegen t'geschut langhe weder staen / so sondt hy der waerts alle streg bebel op den hals/ de plaetsen niet ober te gheben/ vooz dat het grof geschut daer vooz gheplant war ten eynde dat hy mochte tijt gewinnen/ tot volkomen opbouwinge van de pziniciael streckte op de Bourtange. Hetwelcke hy begonnen hadde te maecken/ om die van Groeningen te meerder te benanwen/ ende alreede soo verre ghebzoacht was / dat men daer vooz geen geschut (om sijn geleghepts wille) vooz bzingen konde. De Wallen waren een spieffe hooge/ den gracht rontomme was 80 voeten wijdt ten minsten/ vol waters ende seer diep. Het hadde 5 Bolwercken waer van te twee op den vbandt sagen/ het Amonitie-huys en de soldaten hutten waren al gemaeckt / ende

van voozraet besozgt vooz twee Maenden/ ende voozts konden sy haer ghebzeck upt Westphalen crjgen/ d'welck den vbandt niet beletten konde/ of sy moesten meer volck hebben/ of te rugghe trecken dooz het Graefschap van Benthem, ende dat zende so mochte Graeff VVillem daer en tusschen de plaets beter versien. Daer lagen binnen vijff Daendelen knechten/ onder den Gouverneur Gerrit de Jonghe, ende soo sy de sterckte mochten behouden / so twijfelde hy niet van Groeningē metter tijt te dwingen / waeromme Graeff Willem siende dat Verdugo de sterckte te velde was/ en noch meer volcr onder Graef Harmā vanden Berghe was verwachtende / en dozste hem nergēs bloot geben/ maer hiel hem op de teghenweere/ om dat hy oock meer volcr verachte onder Sire Francoys Veer, met andere/ oock toefegh hebbende ende belofte/ so den noot berepschte/ dat den H. Mauritz met een Legher hem by comen soude.

Die van Groeningen versochten aen Verdugo/ dat hy hem in twee hoopen deelen soude/ ende belegeren beyde Krepde ende Belling-Wolder-zijl / om daer mede de victualie van de Bourtange aff te snijden/ daer toe sy hem geerne ses dobbel Canons oft Muerbzekerz gesonden hadden: maer hy en vondt. dat niet geraden/ vzeesende of Graef Willem mochte op Slochteren trecken/ ende hem de passagie tusschen Groeningen aff te snijden/ oock het voozsepde geschut te voeren/ becommen / en als het beleghe soude geleyt zyn / soo soude hy van hem dagelick bespzingen worden/ midts dat Verdugo daer geen peerde Rupters tot wederstant en konde gebzupeken/ waeromme hy tegen de sterckte op de Bourtange resolveerde te trecken/ alwaer hem eer langentijt de victualie ontbzack / dies moeste hy seer subijtlick op bzecken: uptgevende dat hy wilde op Coevoerden trecken/ ende trock tot besijden Groeningen/ van daer behendelijck sijnen wech nemende om Graef Willems leger onversiens van achteren te bespzingen/ in het beginsel van October / hetwelcke lichtelijck konde gheschiet hebben / hadde een Soldaet

Gerrit de
Jonghe
Gouver-
neur in
Coevoerdē.

Verdugo
treckt van 't
beleghe der
Bourtange
om Graef
Willems te
laen van te
berghhefs.
die